

Franz Kafka

Scrisoare către tata

Traducere din germană de Mircea Ivănescu

Postfață de Ioana Pârvulescu

HUMANITAS
fiction

Iubite tată,

M-ai întrebat odată, acum de curând, de ce susțin că mi-e frică de tine. Ca de obicei, n-am știut ce să-ți răspund, în parte tocmai pentru că mi-e frică de tine, în parte pentru că frica asta se întemeiază pe prea multe elemente ca să ți le pot enumera măcar pe jumătate stând de vorbă cu tine. Și dacă încerc acum să-ți răspund în scris, răspunsul meu va fi incomplet, pentru că și în scris frica și urmările ei mă paralizează în fața ta și pentru că proporțiile acestei situații depășesc cu mult puterile memoriei și rațiunii mele.

Problema a fost întotdeauna foarte simplă pentru tine, cel puțin în măsura în care tu ai vorbit despre asta în fața mea sau, fără alegere, în fața multor alora. Ți se părea că trebuia să cam

aşa: tu ai muncit din greu toată viaţa, ai sacrificat totul pentru copiii tăi şi mai ales pentru mine, ca urmare, eu am trăit totdeauna fără nici o grijă şi în belşug, am avut libertatea deplină să învăţ ce am vrut, n-am avut nici un motiv să mă preocup de grijile vieţii de toate zilele sau să resimt vreo altă grijă de orice fel; tu, în ce te priveşte, n-ai pretins nici o mulţumire pentru toate acestea, ştii foarte bine ce înseamnă „recunoştinţa copiilor“, dar te-ai fi aşteptat totuşi la ceva în schimb, la vreun semn de simpatie; în loc de toate astea, eu m-am ascuns întotdeauna din faţa ta, în camera mea, cu cărţile mele, cu ȳicniȳii mei de prieteni, cu gȳndurile mele exaltate; cu tine n-am stat niciodatȳ deschis de vorbȳ, la templu n-am venit niciodatȳ sȳ stau lȳngȳ tine, nici la bȳi, la Franzensbad, nu ȳi-am fȳcut vreodatȳ vreo vizitȳ, şi n-am avut ȳn nici vreun alt fel sentimentul vieţii de familie; de prȳvălie şi de celelalte preocupȳri ale tale nu m-am interesat niciodatȳ, fabrica am lȳsat-o cu totul ȳn mȳinile tale şi eu mi-am vȳzut de treaba mea, pe Ottla am ȳncurajat-o ȳn ȳncȳpȳţȳnarea ei şi, ȳn vreme ce pentru tine eu nu mişc un deget (nici mȳcar nu-ȳi ofer vreodatȳ un bilet de teatru), pentru prietenii mei fac totul. Dacȳ ai sta sȳ mȳ judeci, reiese cȳ, deşi

nu-mi reproșezi de-a dreptul ceva necuviincios sau rău (poate cu excepția ultimei mele intenții de a mă căsători), în orice caz mă acuzi de răceală, înstrăinare, nerecunoștință. Și chiar îmi reproșezi toate acestea ca și cum ar fi vina mea, ca și cum eu aș putea schimba totul virând doar puțin o dată cârma, în vreme ce tu n-ai nici cea mai mică vină, poate doar că ai fost prea bun cu mine.

Felul acesta al tău obișnuit de a-ți reprezenta lucrurile îl consider îndreptățit numai fiindcă și eu cred că tu ești cu totul fără vină pentru înstrăinarea care s-a produs între noi. Dar la fel, pe de-a-ntregul nevinovat sunt și eu. Dacă aș putea să te fac să recunoști asta, atunci ar mai fi cu puțință – nu chiar o viață nouă, căci pentru asta suntem amândoi prea bătrâni, dar un fel de pace, nu încetarea, ci împlânzirea, neîncetărilor tale reproșuri.

Ciudat e că și tu bănuiești, într-un fel, ce vreau să-ți spun. De pildă, de curând îmi ziceai: „Eu am ținut întotdeauna la tine, chiar dacă, în aparență, n-am lăsat-o să se vadă, așa cum obișnuiesc s-o facă alți părinți, tocmai din cauză că eu nu pot să mă prefac ca alții“. Ei bine, tată, eu nu m-am îndoit niciodată de bunătatea ta în ce mă privește, numai că această remarcă a ta o consider inexactă.

Nu poți să te prefaci, asta e drept, dar să vrei să afirmi, numai din motivul acesta, că ceilalți părinți se prefac, asta e sau pură dorință de a face să pară că tu ai dreptate, și atunci nici nu mai merită să discutăm, sau – și după părerea mea asta este în realitate – este un mod indirect de a exprima faptul că între noi ceva nu e în ordine și că și tu ai contribuit la a crea situația de față, însă fără să ai vreo vină în această privință. Dacă într-adevăr asta vrei să spui, atunci suntem de acord.

Firește, nu spun că am ajuns ceea ce sunt acum numai ca urmare a influenței tale. Așa ceva ar fi o exagerare foarte mare (și de fapt chiar sunt ispitit să exagerez astfel). Este cu puțință ca, chiar dacă aș fi crescut cu totul în afara oricărei înrâuriri din partea ta, să nu fi devenit totuși un bărbat după inima ta. Aș fi ajuns probabil tot un om slab, speriat, șovăitor, neliniștit, nici Robert Kafka, nici Karl Hermann, și totuși cu totul altfel decât sunt acum în realitate, și ne-am fi putut înțelege excelent. Aș fi fost fericit să te fi avut prieten, șef, unchi, bunic, chiar (deși aici aș ezita mai mult) socru. Dar ca tată ai fost pentru mine prea puternic, mai ales că frații mei au murit de mici, surorile au venit abia mult mai târziu, încât eu a

trebuit să port de la început singur toată povara, și pentru una ca asta eram mult prea slab.

Compară-ne pe noi doi: eu, ca să spunem, foarte pe scurt, lucrurilor pe nume, un Löwy, cu un anumit fond de Kafka, care însă nu a fost pus în mișcare de voința de viață, de afaceri, de cerciri a neamului Kafka, ci de un ghimpe al neamului Löwy, care acționează mai tainic, mai timid, într-o altă direcție și mai ales adesea eșuează complet. Tu, dimpotrivă, un adevărat Kafka, în ce privește forța, pofta de mâncare, puterea glasului, elocvența, mulțumirea de sine, superioritatea socială, rezistența, prezența de spirit, cunoașterea oamenilor, o anumită generozitate, firește și cu toate defectele și slăbiciunile care țin de asemenea calități și la care te împing temperamentul și uneori accesele tale de mânie. Poate că nu ești pe de-a-ntregul un Kafka în concepțiile tale și în măsura în care te pot compara cu unchiul Philipp, Ludwig, Heinrich. Aici e ceva ciudat, iar în privința asta nici nu înțeleg lucrurile prea limpede. În fond, ei erau cu toții mai veseli, mai vioi, mai puțin rigizi, mai gata să se bucure de viață, mai puțin crispați decât tine. (De altfel, în privința asta eu am moștenit de la tine, și moștenirea asta am păstrat-o mult prea bine, fără să fi avut în

ființa mea elementele de echilibru necesare, așa cum le ai tu.) Pe de altă parte însă, și tu ai trecut prin mai multe etape, ai fost poate mai vesel înainte de a vedea cum copiii tăi, și mai ales eu, te dezamăgesc și te deprimă în viața ta de acasă (când veneau însă prieteni în vizită, erai și tu altfel) și poate că ai fi ajuns din nou să fii mai bine dispus acum, când nepoții și ginerile îți mai dăruiesc ceva din acea căldură pe care copiii tăi, poate cu excepția lui Valli, nu ți-au putut-o oferi. Oricum, eram atât de deosebiți, și în deosebirea asta dintre noi atât de primejdioși unul pentru celălalt, încât, dacă s-ar fi putut calcula dinainte cum aveam să ajungem să ne comportăm unul față de celălalt, eu, copilul ce se dezvoltă lent, și tu, bărbatul în toată firea, s-ar fi putut presupune că tu m-ai fi strivit pur și simplu, călcându-mă în picioare până când n-ar mai fi rămas nimic din mine. Asta nu s-a întâmplat, căci ceea ce e viu nu se lasă calculat dinainte, dar poate că în realitate s-a petrecut ceva mai rău. Și, spunând asta, te rog totuși mai departe să nu uiți că eu nu cred nici un moment, nici în cea mai mică măsură, în vreo vinovăție a ta. Ai avut asupra mea exact influența pe care trebuia în mod necesar s-o fi avut, numai că trebuie să încetezi să socotești ca o răutate

deosebită din partea mea faptul că am fost învins de această influență.

Am fost un copil temător; cu toate acestea am fost desigur și încăpățânat, așa cum sunt copiii; sigur, m-a răsfățat și mama, dar nu pot crede că aș fi fost deosebit de greu de manevrat, nu pot să cred că un cuvânt prietenos, o simplă strângere de mână ca îndemn, o privire bună nu m-ar fi determinat să fac tot ceea ce s-ar fi dorit din partea mea să fac. Adevărul este că tu în fond ești un om bun și blând (ceea ce urmează nu contrazice deloc o asemenea apreciere, vorbesc numai de impresia pe care ai făcut-o asupra copilului care eram eu), însă nu orice copil are rezistența și curajul să caute atâta până ajunge la ceea ce e bun. Tu poți să te porți cu un copil așa cum ți-e firea, cu desfășurări de forță, cu tapaj, cu mânie, și în cazul de față o astfel de comportare ți s-a părut foarte indicată, mai ales și pentru că voiai să mă crești astfel încât să ajung un tânăr puternic, curajos.

Astăzi, firește, nu mai pot descrie amănunțit metodele de educație pe care le-ai folosit față de mine în primii ani, însă pot să mai reconstitui ceva din ele gândindu-mă retrospectiv acum, în anii de mai târziu, și urmărind comportarea ta față de